بیان ماهیت برخی امور به لسان شرط

جلسه قبل، بحث ما در بخش سوم دسته‌بندی‌ای که برای مباحث هوش مصنوعی داشتیم، به اینجا رسید که تشخیص موضوع احکام حقوقی کارهایی که هوش مصنوعی انجام می‌دهد و تطبیق آن بر ادله شرعیه را بررسی می‌کردیم. جلسه قبل، بحثی مطرح شد که در جایی که مثلاً معاملاتی انجام می‌دهد، به فرمایش برخی از آقایان چه بسا موضوع، انسان است و انسان باید کار را انجام بدهد و ادله، منصرف به انسان است یا ادله منصرف به مکلف است، خب پس چطور کار چیزی را که انسان و مکلف نیست، تصحیح کنیم به این عنوان که آثار شرعی بر کار آن بار بشود. در جلسه قبل، احتمالی را عرض کردم و به‌عنوان نظر جدید در ادله شرعیه مطرح کردم که بسیاری از چیزها هست که ظاهر فتاوا به‌خصوص، و شاید نص و فتوا، بر اشتراط یک امر در موضوعات شرعی است. مثلاً وقتی معاملات انجام می‌شود، شما می‌گویید بایع یا مشتری باید بالغ باشند؛ بلوغ را شرط می‌دانید. خب اگر شرط است، این هوش مصنوعی‌ای که معامله انجام می‌دهد که بالغ نیست؛ انسان نیست و این شرط را ندارد. وقتی شرط را ندارد، چطور می‌خواهید بگویید معامله شرعی است و آثار شرعی بر آن بار می‌شود؟!

در جلسه قبل احتمالی را عرض کردم و آن این‌که اساساً وقتی ادله را کنار هم می‌گذاریم، عرف عقلاء از مجموع آن‌ها استظهار می‌کنند که لسان آن‌ها لسان شرط بودن برای الف است، و حال آن‌که وقتی نگاه می‌کنند، می‌بینند به‌عنوان خلاصه‌گیری بوده و مقصود، رفع مانع است. می‌خواهند بگویند امر الف، ب، و ج مانع این است و برای سه-چهار مانع، یک کلمه به‌عنوان شرط می‌آورند، نه این‌که این امر وجودی بما هو وجودی، شرط این امر باشد. خب این به‌عنوان سؤال بود که در جلسه قبل عرض کردم. هر چه علیه آن یا له آن به ذهنتان آمده، بفرمایید تا استفاده کنیم.

این یک جور احتمالی بود که از ادله، مانعیت را بتوانیم بفهمیم. همین‌جا بالغ یعنی صبا‌وت - حالت دون عقلانیت اقدام - مانع است، نه این‌که بلوغ شرط باشد. این ساده‌ترین مثالش است. هفته قبل مثال‌های دیگری هم زدم. خب اگر این جور باشد، فقط مسأله انسان بودن می‌ماند. وقتی یک موضوع، شرعی هست و آثار شرعی بر آن بار می‌شود، آیا باید انسان باشد یا نه؟ شما می‌گویید صبا‌وت مانع است، خب هوش مصنوعی که آن مانع را ندارد و هوش مصنوعی که صبی نیست تا این مانع را داشته باشد.

شاگرد۱: به‌صورت اولویت نمی‌توان بیاید؟

استاد: وجه اولویت را باید روشن کنید. یعنی از انسان، انسان‌تر است؟! از بالغ، بالغ‌تر است؟!

شاگرد۱: یعنی در صبی یک مالک وجود دارد که آن ذکاوت و مالکیت امر در مرتبه ضعیفه‌ای وجود دارد که نمی‌توانند به جمیع مصالح و مفاسد خودش وقوف پیدا بکند. در هوش مصنوعی هم شاید به میزان آکدی وجود داشته باشد.

استاد: یعنی او هم شبیه صبی باشد.

شاگرد۱: فی الجمله، بله.

استاد: خب حالا واقعاً در کارهایی که هوش مصنوعی انجام میدهد، ما با توجه به اینکه صباوت مانع صحت عقد بود، مطمئن میشویم که او هم این مانع را دارد؟! از ادله شرعیه واقعاً مطمئن میشویم؟! و اگر شک کنیم آن حرفی که در جلسه قبل تأکید کردم، میآید. یعنی اگر ما شک کنیم که آیا این مانع را دارد یا ندارد، اصل، عدم مانع است و ما برای صحت مشکلی پیدا نمیکنیم. به خلاف اینکه بگوییم موضوع، انسان است.

بازبینی #2
ایجاد شده 26 اوت 2025 16:21:59 توسط ... .
به روزرسانی شده 2 اکتبر 2025 13:38:35 توسط ... .